

Bevindingen monitoring uitvoering dorpsplannen

Een studie naar de effecten van een dorpsplan en de ervaringen van dorpsbelangenorganisaties met de uitwerking ervan in 16 kleine kernen

September 2009

Bevindingen monitoring uitvoering dorpsplannen

Een studie naar de effecten van een dorpsplan en de ervaringen van dorpsbelangenorganisaties met de uitwerking ervan in 16 kleine kernen

Werken aan leefbaarheid
in kleine kernen:

Van idee.....

Tot uitvoering

Vereniging Kleine Kernen Gelderland
Dr. Grashuisstraat 8
7021 CL ZELHEM
0314-631168

www.vkkgelderland.nl
info@vkkgelderland.nl

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
1. Algemeen	6
<i>a. Wat zijn de belangrijkste thema's uit het dorpsplan?</i>	
<i>b. Wordt het dorpsplan actief gebruikt in de werkplannen van de dbo?</i>	
<i>c. Worden de leden van de dbo wel eens aangesproken door bewoners over de voortgang van activiteiten n.a.v. het dorpsplan?</i>	
<i>d. Wat is de indruk hoe de gemeente momenteel tegenover het dorpsplan staat?</i>	
2. Projecten	11
<i>a. Zijn er projecten/activiteiten n.a.v. het dorpsplan uitgevoerd in het dorp?</i>	
<i>b. Kunt u aangeven aan welke thema's uit het dorpsplan is gewerkt?</i>	
<i>c. Nu, terugkijkend op het dorpsplan, zijn er dan thema's of zaken waarvan u achteraf denkt, hadden we dat maar anders opgeschreven, of anders aangepakt?</i>	
<i>d. Zijn er ook thema's of zaken uit het dorpsplan die achteraf volledig onrealiseerbaar lijken te zijn? Hoe kijkt u daar nu tegenaan?</i>	
3. Sociale cohesie	16
<i>a. Veel bewoners hebben meegedaan met het maken van het dorpsplan. Merkt u naderhand enig effect op de gemeenschap in positieve of negatieve zin van dit intensieve proces?</i>	
4. Begeleiding	17
<i>a. Hoe kijkt u terug op het proces van het maken van het dorpsplan?</i>	
<i>b. Heeft u achteraf gezien nog commentaar op de begeleiding?</i>	

Voorwoord

Één van de 'producten' van de Vereniging Kleine Kernen Gelderland is het begeleiden van dorpsbewoners bij het maken van dorpsplannen. De vereniging leidt haar eigen procesbegeleiders op welke in tweetallen een breed samengestelde dorpswerkgroep (dwg) ondersteunen in dit proces.

Een dorpsplan komt volgens tot stand een door de VKK ontwikkelde methode. De basis hiervoor was de PALED-methode, wat staat voor **Plan van Actuele**

Leefbaarheidsdoelen. In het VKK-model komen de volgende onderdelen aan bod:

- Dorpsschouw
- Inventarisatie van wensen, ideeën, knelpunten door middel van startbijeenkomst(en) en/of een enquête
- Ideevorming: tussenrapportage met aandachtspunten, voorstellen voor maatregelen
- Interactie: een klankbordbijeenkomst met alle betrokken partijen en experts op bepaalde vakgebieden
- Opstellen dorpsplan: n.a.v. de interactie
- Presentatie: voorleggen plan aan bewoners
- Aanbieden aan gemeente: burgemeester neemt het plan in ontvangst

De methodiek heeft als groot voordeel dat het draagvlak voor het plan groot is onder zowel inwoners als betrokken partijen en experts. Op verschillende momenten wordt hun inbreng gevraagd en de ervaring leert dat de opkomst van verschillende bijeenkomsten groot is.

Na de presentatie van het dorpsplan wordt dat draagvlak van groot belang. Het dorpsplan is namelijk geen wensenlijstje dat aan de gemeente overhandigd wordt, waarna inwoners van het dorp achterover kunnen leunen en afwachten wat er gebeurt. Nee, zij zullen zelf aan projecten mee moeten werken, dan wel projecten initiëren, fondsen werven enzovoorts.

Hoe deze fase wordt ervaren in diverse dorpen die met VKK ondersteuning hun dorpsplan hebben geschreven, is onderzocht door bestuursleden van de VKK Gelderland. De bestuurders hebben vertegenwoordigers van dorpsbelangenorganisaties (dbo's) geïnterviewd in dorpen die hun dorpsplan volgens de VKK methodiek hebben geschreven. Welke onderwerpen stonden er in het dorpsplan beschreven? Welke projecten zijn uitgevoerd? Hoe verloopt de uitvoering? Hoe is het gesteld met draagvlak? Dit zijn allemaal voorbeelden van vragen die in dit rapport worden beantwoord. In ieder dorp hebben de bestuursleden dezelfde vragen gesteld.

Met de uitkomsten hoopt de VKK u een helder beeld te geven van de ervaringen, van het dorpsplanproces en de fase daarna, als het op uitvoering aan komt. Met de bevindingen zal de VKK waar mogelijk haar dienstverlening verbeteren ten behoeve van de versterking van leefbaarheid op het platteland.

Lijst van dorpen die hebben meegewerkt aan deze monitor en het jaartal waarin het dorpsplan is gepresenteerd:

-
- <i>Almen (2007) gem. Lochem</i>	- <i>Mariënveld (2006) gem. Oost Gelre</i>
- <i>Barchem (2006) gem. Lochem</i>	- <i>Noordijk (2008) gem. Berkelland</i>
- <i>Haarlo (2007) gem. Berkelland</i>	- <i>Oosterhuizen (2007) gem. Apeldoorn</i>
- <i>Halle (2005) gem. Bronckhorst</i>	- <i>Spankeren (2007) gem. Rheden</i>
- <i>Harfsen (2008) gem. Lochem</i>	- <i>Uddel (2007) gem. Apeldoorn</i>
- <i>Harreveld (2005) gem. Oost Gelre</i>	- <i>Valburg (2008) gem. Overbetuwe</i>
- <i>Kranenburg (2005) gem. Bronckhorst</i>	- <i>Zieuwent (2005) gem. Oost Gelre</i>
- <i>Lievelede (2005) gem. Oost Gelre</i>	- <i>Zwartebroek-Terschuur (2008) gem. Barneveld</i>
-

1. Algemeen

a. Wat zijn de belangrijkste thema's uit het dorpsplan?

Eigenlijk in alle dorpen komen de thema's wonen/woningbouw, verkeer/ (verkeers)veiligheid en voorzieningen voor.

Verder vaak: bedrijvigheid/werken, sport, recreatie/toerisme, buitengebied, landbouw, natuur, groen, cultuur, dorpskarakter, (openbaar) vervoer.

In de toekomstvisie van het dorp gaat het over uiteenlopende onderwerpen

b. Wordt het dorpsplan actief gebruikt in de werkplannen van de dbo?

- Het dorpsplan is een leidraad voor de dbo. Het is de visie die gesteund wordt door de bevolking (dus veel draagvlak) en het wordt in overleggen met gemeente, woningbouwcorporatie, etc. gebruikt.
- Bijna altijd worden (uit)werkgroepen (uwg's) ingesteld die verder gaan met de uitwerking en later ook de daadwerkelijke uitvoering van bepaald thema uit dorpsplan. Door het instellen van werkgroepen worden meer bewoners dan voorheen bij het dorpsplan betrokken en bij de ontwikkeling van dorp en dbo. In een enkel geval vormt deze betrokkenheid echter juist een belasting voor nog meer vrijwilligers.
- In enkele dorpen waaronder Noordijk en Halle was er direct na de presentatie van het dorpsplan nog onduidelijkheid over wie de uitwerking van het dorpsplan oppakt. De rolverdeling tussen dbo en gemeente (of andere instanties zoals een woningcorporatie) was onduidelijk. Hierdoor is niet helder van wie initiatief moet komen.

Conclusie en aanbevelingen

Het is onduidelijk wie na presentatie van een dorpsplan het initiatief neemt voor uitvoering van verschillende onderdelen.

→ Na de afronding van een dorpsplan zouden er allereerst bijeenkomsten met betrokken partijen (gemeente, woningbouwcorporatie, uitwerkgroepen) georganiseerd kunnen worden door de dbo om procesafspraken te maken over de rolverdeling van de partijen.

→ de dbo kan in samenspraak met de dwg die het dorpsplan maakt, een uitvoeringsagenda aan het dorpsplan toevoegen.

c. Worden de leden van de dba wel eens aangesproken door bewoners over de voortgang van activiteiten n.a.v. het dorpsplan?

Ja, met name naar 'hot items', nijpende thema's die al langer spelen. Bewoners vinden realisatie lang duren, ze zijn ongeduldig.

Conclusie en aanbevelingen

Bewoners vinden realisatie van een dorpsplan lang duren, ze worden ongeduldig. Blijkbaar sluit de verwachting van bewoners niet aan bij de praktijk als het aankomt op de uitvoering van een dorpsplan.

- Een helder perspectief zou bij aanvang van het project gegeven kunnen worden.
- Tijdens het opstellen van het dorpsplan zouden er al (tijdelijke) maatregelen toegepast kunnen worden in de praktijk; zogenaamde 'quick wins'.
- Een andere aanbeveling is om in overleg met betrokken partijen, projecten in te delen naar realisatie op korte- of lange termijn.

Met andere ogen naar het eigen dorp kijken. Bewoners kijken tijdens de 'dorpsschouw' naar het dorp en de omgeving met de toekomstvisie in hun achterhoofd. Wat zijn belangrijke thema's, wat is waardevol, welke punten vormen een knelpunt?

d. Wat is de indruk hoe de gemeente momenteel tegenover het dorpsplan staat?

Bestuurlijk gezien staan gemeenten over het algemeen genomen positief tegenover de dorpsplannen. Het gemeentebestuur ziet in dat een dorpsplan gedragen wordt door bewoners en dat maakt het waardevol.

Vanaf daar loopt de gemeentelijke praktijk uiteen.

- Sommige gemeenten zijn bereid het dorpsplan te gebruiken bij de gemeentelijke structuurvisie (Barneveld bijvoorbeeld). Hierdoor krijgen in elk geval de aspecten met een ruimtelijke component van het dorpsplan een zekere 'wettelijke' status in het kader van de Wro.
- andere gemeenten zoeken duidelijk de samenwerking met de dbo en haar uwg's in de uitwerking van het dorpsplan en de uitvoering.
- een derde groep gemeenten maakt meteen duidelijk dat er duidelijke financiële beperkingen zijn waardoor er bovenal sprake is van de uitvoering van die zaken die met weinig financiële middelen te bereiken zijn. De desbetreffende dorpen hebben hier in eerste instantie wel begrip voor, maar als het langer duurt gaat het knagen. Wat dbo's dan aangeven is dat de ambtelijke molens traag zijn, of dat er weinig begrip is vanuit de ambtelijke organisatie. In die gemeenten die met contactambtenaren werken constateren de dbo's dat de contactambtenaren begrip hebben voor de dorpen, maar dat het lijkt alsof er discrepantie is tussen de contactambtenaar en de rest van het apparaat.
- Vanuit interviews lijkt alleen de gemeente Oost Gelre in het geval van Zieuwent iets minder positief door geringe betrokkenheid en inbreng van de gemeente tijdens proces.
- er is ook een meer praktische oorzaak van stagnatie in de uitvoering: ambtenaren zijn niet automatisch enthousiast vanwege een dorpsplan, ze hebben weinig of geen ervaring met bottom-up processen. Dit maakt dat ambtenaren soms de neiging hebben de uitwerking van de plannen over te nemen van een uwg, waardoor het gevaar ontstaat dat er dubbel werk wordt gedaan.

Conclusie en aanbevelingen

Bij de uitvoering van onderdelen van het dorpsplan speelt de gemeente en met name de contactambtenaar, een belangrijke rol. In een deel van de gevallen wordt er niet gezocht naar samenwerking, worden er op grond van financiële afwegingen keuzes gemaakt m.b.t. de uitvoering van het dorpsplan waardoor de contactambtenaar in een spagaat lijkt te staan tussen dbo en het gemeentelijk apparaat. Dbo's geven dan ook aan dat er weinig begrip is vanuit het ambtelijk apparaat en dat de ambtelijke molens traag zijn.

→ De positieve insteek bij aanvang van een dorpsplan moet ook terug te vinden zijn in een positieve houding vanuit de gemeente bij het uitvoeren van het plan. Dit betekent dat de gemeentelijke organisatie om moet leren gaan met de consequenties van een dorpsplan en het plan serieus moet nemen.

→ Voor het opstellen van een dorpsplan, maar ook voor de uitvoering ervan, vormt een kleine kernenbeleid een goede leidraad. Ook is het voor de gemeente en voor de dbo prettig om een contactambtenaar (of kleine kernen functionaris, wijkmanager) te hebben via wie het wederzijdse contact loopt.

→ Meer inzicht in wensen en mogelijkheden van beide kanten leidt tot betere samenwerking en heldere afspraken. De betrokkenheid van diverse ambtelijke afdelingen bij het dorp is van groot belang. Naar aanleiding van het kleine kernenbeleid of het dorpsplan zou er bijvoorbeeld een training of cursus georganiseerd kunnen worden voor dbo en diverse afdelingen. Hierin is ook een belangrijke rol voor de contactambtenaar weggelegd, als bruggenbouwer tussen de dbo en de ambtelijke organisatie.

Dorpshuis in Almen

2. Projecten

a. Zijn er projecten/activiteiten n.a.v. het dorpsplan uitgevoerd in het dorp?

Twee-derde van de geïnterviewde dbo's geeft aan dat er concrete projecten n.a.v. het dorpsplan zijn uitgevoerd.

In een-derde van de dorpen is dat (nog) niet het geval. De dbo's geven de volgende twee redenen aan waarom bepaalde projecten nog niet tot uitvoering zijn gekomen:

- In sommige dorpen is dat omdat het dorpsplan pas recent tot stand kwam, en men in de afgelopen tijd vooral druk is geweest met de uitwerking van projecten in de uwg's.
- In andere gevallen is het dorpsplan ook redelijk recent tot stand gekomen, en geven de dbo's aan dat er vooral tijd verloren is gegaan doordat de dbo geen duidelijk beeld had wie nu verantwoordelijk is voor de uitvoering; is dat de gemeente of de dbo? Er gaat tijd voorbij, en erger, er groeit frustratie bij de dbo voordat het besef gegroeid is dat de dbo eerste verantwoordelijke is en blijft over haar eigen dorpsplan.

Conclusie en aanbevelingen

Direct na presentatie van het dorpsplan worden er nog geen concrete projecten uitgevoerd. Dit komt doordat uwg's bezig zijn met verdere uitwerking van onderdelen of doordat de dbo niet de rol van trekker op zich neemt.

→ Tijdens de totstandkoming van het dorpsplan zouden er al eenvoudig te realiseren projecten opgepakt kunnen worden. De zogenaamde 'quick wins'. Dit is mogelijk door o.a. goed contact met bewoners en diverse partijen tijdens het schrijven van het plan.

→ De dbo zal zich, voordat het proces start, bewust moeten zijn van zijn rol als trekker/coördinator van de uitvoering en uitwerking van het dorpsplan.

b. Kunt u aangeven aan welke thema's uit het dorpsplan is gewerkt?

- Bij welke punten is dat gebeurd op initiatief van een uitwerkgroep vanuit het dorp zelf?
- Bij welke punten is dat gebeurt op initiatief van de gemeente?
- Bent u als dbo betrokken bij die uitwerking?

Van het deel van de dorpen waar er concrete projecten n.a.v. het dorpsplan zijn uitgevoerd geven de dbo's allemaal verschillende voorbeelden. De volledige opsomming is terug te vinden in het uitgebreide resultatenoverzicht¹.

In de praktijk blijkt de uitwerking en uitvoering van een dorpsplan verschillend:

- de meerderheid van de dorpen heeft zogenaamde 'uitwerkgroepen' (uwg's) ingesteld, zoals voorgesteld door de VKK Gelderland. Die dbo's geven aan dat dit in de praktijk redelijk goed werkt. De uwg's zijn vaak in staat om tot een verder uitgewerkt plan met concrete, afgestemde projectvoorstellen te komen voor de belangrijke thema's.
- In sommige dorpen blijkt de gemeente voor bepaalde thema's het initiatief te nemen in de uitwerking. Het gaat dan concreet over de thema's wonen en verkeer. Voor de uitwerking van deze thema's is samenwerking tussen dorp en gemeente hoe dan ook noodzakelijk. Enkele dbo's geven aan dat het initiatief bij de gemeente ligt, de meeste dbo's geven echter aan dat ze wel degelijk een uwg voor deze thema's hebben ingesteld die ook trekt aan de uitwerking, waarbij de gemeente en/of woningcorporatie nodig zijn.
- In een enkel dorp (Zwartebroek-Terschuur) is het de dbo zelf die de uitwerking van de verschillende thema's ter hand neemt en daar de noodzakelijke samenwerking met andere instanties bij zoekt.

Kulturhus in Haarlo

¹ Het uitgebreide resultatenoverzicht is op aanvraag digitaal te verkrijgen bij VKK Gelderland

Conclusie en aanbevelingen

De uitwerking en uitvoering van het dorpsplan gebeurt, afhankelijk van de onderwerpen, door drie verschillende partijen:

1. Uitwerkgroepen (uwg's)
2. De gemeente
3. De dbo van het dorp in een enkel geval

De gemeente pakt voornamelijk de thema's 'wonen' en 'verkeer' op, maar zoekt hierbij naar de noodzakelijke samenwerking met het dorp.

→ Het is zaak dat het vervolgproces van het dorpsplan naar wens verloopt en er goede afspraken worden gemaakt over de verantwoordelijkheid van diverse partijen.

→ Er is geen vaste procedure, deze zal ieder dorp voor zichzelf op maat moeten ontwikkelen.

→ Het is wellicht een eyeopener voor dorpen om te leren van de aanpak van soortgelijke projecten in andere dorpen. Hierin zou de VKK Gelderland kunnen voorzien door een koppeling tussen dorpen te maken.

Routebord voor 'Ommetje Haarlo'. In het dorpsplan werd het idee voor een ommetje geopperd en inmiddels is de wandelroute gerealiseerd. Foto: <http://wandelkijkenkiek.web-log.nl>

c. Nu, terugkijkend op het dorpsplan, zijn er dan thema's of zaken waarvan u achteraf denkt, hadden we dat maar anders opgeschreven, of anders aangepakt?

De meeste dorpen zijn ook achteraf tevreden en zelfbewust over de kwaliteit van het dorpsplan, ze geven aan het op dezelfde wijze weer op te pakken en kunnen inhoudelijk geen belangrijke punten aanwijzen waarvan het resultaat achteraf niet het juiste is.

Enkele dorpen hebben wel opmerkingen en bedenkingen achteraf:

- Inhoudelijke veranderingen: in een paar dorpen heeft de dbo achteraf een bepaalde inhoudelijke wens die niet voldoende tot uiting komt in het dorpsplan. Het is uit de interviews echter moeilijk op te maken in hoeverre dit voortschrijdend inzicht is, of dat het een verschillend inzicht is tussen de dbo en de dorpswerkgroep die het dorpsplan heeft opgesteld. Hiermee is het niet duidelijk of het dorpsplan op dat thema beter een andere inhoud had kunnen hebben. Natuurlijk bestaat er op een bepaald thema de mogelijkheid dat de mening van de dbo niet overeenkomt met die van de dorpsgemeenschap.

Conclusie en aanbevelingen

De dbo herkent zich in sommige gevallen niet 100% in de inhoud van bepaalde thema's uit het dorpsplan.

→ Tijdens het verwerken van input vanuit het dorp in het dorpsplan zou er geregeld terugkoppeling met de dbo moeten plaatsvinden. Op deze manier is inzichtelijk hoe bepaalde interpretaties of vertaalslagen tot stand zijn gekomen.

d. Zijn er ook thema's of zaken uit het dorpsplan die achteraf volledig onrealiseerbaar lijken te zijn? Hoe kijkt u daar nu tegenaan?

De overgrote meerderheid van dbo's geeft aan dat het gehele dorpsplan realistisch is. Een paar dbo's geven aan dat het dorpsplan op een enkel thema een onrealistische keuze gemaakt heeft.

Als het geheel van antwoorden in ogenschouw genomen wordt, is de conclusie gerechtvaardigd dat de dorpsplannen voor 95% realistisch zijn in de ogen van de dbo's.

Conclusie en aanbevelingen

95% van de inhoud van een dorpsplan lijkt voor dbo's realistisch.

→ Het zou interessant zijn om te weten hoe de desbetreffende gemeenten aankijken tegen het realiteitsgehalte van de dorpsplannen. Dit kan onderwerp zijn voor een vervolgonderzoek.

Locatie nieuw Kulturhus Harfsen

3. Sociale cohesie

- a. Veel bewoners hebben meegedaan met het maken van het dorpsplan. Merkt u naderhand enig effect op de gemeenschap in positieve of negatieve zin van dit intensieve proces?*

De ervaringen van de verschillende dbo's blijken nogal te verschillen op dit punt.

Sommige geven aan dat het maken van het dorpsplan meer mensen actief betrokken heeft gemaakt bij het dorp, dat wordt zeker als positief ervaren.

Anderen geven op verschillende wijzen aan dat het dorpsplan ook frustraties kan los maken. Dorpsbewoners die niet direct betrokken zijn bij de uitwerking en uitvoering van de verschillende thema's willen snelheid in de uitvoering en begrijpen niet altijd waarom zaken een zekere tijd nodig hebben.

Conclusie en aanbevelingen

Het maken van een dorpsplan heeft verschillende gevolgen. De vergrootte betrokkenheid wordt als positief ervaren en het onbegrip van mensen m.b.t. de planning van de uitvoering wordt als negatief genoemd.

→ Meer inzicht in de planning van het proces nadat het dorpsplan af is, zou een deel van de frustratie van bewoners wegnemen.

→ Een aanbeveling is ook om te zoeken naar 'quick wins' (gemakkelijk te realiseren projecten met direct resultaat) die direct na of al tijdens het dorpsplanproces ingevoerd kunnen worden. Deze zorgen dan dat het effect van het maken van een dorpsplan direct zichtbaar is.

4. Begeleiding

a. Hoe kijkt u terug op het proces van het maken van het dorpsplan?

Eigenlijk zijn alle geïnterviewde dorpen in hoge mate tevreden over het proces. Veel meer valt er niet over te zeggen.

b. Heeft u achteraf gezien nog commentaar op de begeleiding?

De commentaren lopen uiteen. Het volgende onderscheid kan gemaakt worden:

- commentaar op de kwaliteit van de procesbegeleiders. Niet altijd worden beide procesbegeleiders even goed gewaardeerd. Echter in die gevallen waar men minder tevreden was over een van de procesbegeleiders, bleek de andere procesbegeleider dit goed op te kunnen vangen waardoor de begeleiding toch naar tevredenheid was.
- Commentaar op de periode direct na het afmaken van het dorpsplan. Vanuit sommige dbo's komt de suggestie/wens naar voren dat de VKK een intensievere begeleiding geeft aan de dbo na afloop van het dorpsplan.

Conclusie en aanbevelingen

Niet altijd worden beide procesbegeleiders even goed gewaardeerd.

→ Regelmatige update van het proces en de ervaringen van zowel procesbegeleiders en dorpswerkgroep, eventueel gevolgd door acties vanuit de VKK Gelderland.

→ Procesbegeleiders als gemixed duo blijven inzetten (gelet op kenmerken als ervaring, sterke en zwakke punten etcetera).

Na de presentatie van het dorpsplan valt er een gat wat betreft begeleiding vanuit VKK Gelderland

→ Onder de werktitel 'Dorpsplan en dan' wordt een brochure ontwikkeld, als uitwerking van de pilot Noordijk waar VKK samen met de dbo en de gemeente Berkelland een uitvoeringsprogramma heeft gemaakt naar voorbeeld van de methodiek van de gemeente Steenwijkerland.

→ Intensievere begeleiding vanuit de VKK richting dbo's en gemeenten na afronding van het dorpsplan. De VKK Gelderland kan procesbegeleiders opleiden of adviseurs inzetten die een dorp begeleiden bij de verdere uitwerking en uitvoering van het dorpsplan.

→ Er is extra financiële ondersteuning nodig om gemeenten en dorpen intensiever te kunnen begeleiden bij het proces om het dorpsplan uit te voeren.